

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
(назва навчального підрозділу)

Кафедра соціальної роботи
(повна назва кафедри)

КУРСОВА РОБОТА
(ПРОЕКТ)

з дисципліни: Соціальна робота з різними групами клієнтів

на тему: «Соціальний захист жінок і соціальна робота»

Студента (ки) _____ Одинець Сергій Віталійович
(прізвище та ініціали)

курсу _____ 3 _____

групи _____ Ін34-9-23-Б1СПр-Н(4.0д)

напряму підготовки (спеціальності)

_____ Керівник к.і.н. Михайленко С.М.

Оцінка:

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Яготин 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЖІНОК.....	5
1.1. Поняття та сутність соціального захисту жінок.....	5
1.2. Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з жінками в Україні.....	12
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЖІНКАМИ.....	16
2.1. Основні напрями та форми соціальної роботи з жінками.....	16
2.2. Проблеми та перспективи вдосконалення соціального захисту жінок в Україні.....	29
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	35

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми соціального захисту жінок та соціальної роботи з ними зумовлена сучасними соціально-економічними й демографічними викликами, які суттєво впливають на становище жінок у суспільстві. В умовах економічної нестабільності, військових дій, зростання рівня безробіття та соціальної нерівності жінки часто належать до категорій населення, які потребують особливої підтримки та захисту з боку держави і соціальних служб.

Особливої уваги потребують питання захисту прав жінок, подолання дискримінації за ознакою статі, запобігання домашньому насильству, підтримки матерів-одиначок, внутрішньо переміщених осіб, жінок з інвалідністю та інших соціально вразливих груп. У зв'язку з цим важливого значення набуває ефективна організація соціальної роботи, спрямованої на надання психологічної, правової, матеріальної та соціальної допомоги жінкам.

Соціальна робота у сфері захисту жінок є одним із ключових механізмів забезпечення соціальної справедливості та реалізації державної соціальної політики. Вона сприяє покращенню якості життя жінок, їх соціальній адаптації, захисту прав та створенню умов для повноцінної участі у суспільному житті.

Таким чином, дослідження особливостей соціального захисту жінок і соціальної роботи в цій сфері є актуальним та має важливе теоретичне і практичне значення для вдосконалення системи соціального забезпечення в Україні.

Мета дослідження. Метою курсової роботи є дослідження особливостей соціального захисту жінок та визначення основних напрямів соціальної роботи з жінками в сучасних умовах розвитку суспільства.

Завдання дослідження. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

1. Розкрити сутність поняття соціального захисту жінок.
2. Охарактеризувати нормативно-правову базу соціального захисту жінок в Україні.

3. Визначити основні напрями та форми соціальної роботи з жінками.
4. Проаналізувати основні проблеми соціального захисту жінок в Україні.
5. Окреслити перспективи вдосконалення соціальної роботи та системи соціального захисту жінок.

Об'єктом дослідження є система соціального захисту жінок в Україні.

Предметом дослідження є особливості соціальної роботи з жінками та механізми реалізації їх соціального захисту.

Методи дослідження. У процесі написання курсової роботи були використані такі методи дослідження:

- теоретичний аналіз наукової літератури та нормативно-правових джерел;
- метод узагальнення та систематизації інформації;
- порівняльний метод;
- аналіз і синтез;
- статистичний метод (за наявності статистичних даних).

Структура курсової роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, чотирьох підпунктів, висновків, списку використаних джерел та літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЖІНОК

1.1. Поняття та сутність соціального захисту жінок

Соціальний захист жінок є важливою складовою державної соціальної політики, спрямованої на забезпечення належного рівня життя, реалізацію прав і свобод жінок, створення рівних можливостей для участі в усіх сферах суспільного життя та подолання соціальної нерівності. У сучасному суспільстві проблема соціального захисту жінок набуває особливої актуальності у зв'язку зі складними соціально-економічними умовами, зростанням рівня безробіття, погіршенням демографічної ситуації, поширенням домашнього насильства та наслідками воєнних дій в Україні.

Поняття «соціальний захист» у науковій літературі розглядається як цілісна система державних, економічних, правових та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення належного рівня життя населення, підтримку соціально незахищених верств суспільства та запобігання негативним соціальним явищам. Основною метою соціального захисту є створення умов, за яких кожна людина матиме можливість реалізовувати свої права, задовольняти основні потреби та отримувати необхідну допомогу у випадку виникнення складних життєвих обставин. Соціальний захист виступає важливим механізмом державної соціальної політики, що забезпечує стабільність суспільства, соціальну справедливість та підтримку громадян у періоди економічних чи соціальних криз [9, с. 27].

Соціальний захист жінок є окремим і важливим напрямом соціальної політики держави, який враховує специфічні потреби та проблеми жінок у суспільстві. Він охоплює комплекс соціально-економічних, правових, психологічних та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення рівних прав і можливостей жінок та створення умов для їх повноцінного розвитку і самореалізації. Необхідність такого захисту пов'язана з тим, що жінки часто належать до соціально вразливих категорій населення через поєднання професійних, сімейних та виховних функцій, а також через існування гендерної нерівності й дискримінації.

Одним із ключових напрямів соціального захисту жінок є забезпечення їх матеріального добробуту. Держава надає різні види соціальної допомоги, зокрема допомогу при народженні дитини, виплати малозабезпеченим сім'ям, допомогу саодиноким матерям, соціальні пільги та інші види підтримки. Такі заходи спрямовані на покращення матеріального становища жінок, зниження рівня бідності та забезпечення мінімальних соціальних стандартів життя.

Важливе місце у системі соціального захисту жінок займає охорона материнства і дитинства. Жінкам гарантується право на безпечні умови праці, оплачувані відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, медичне обслуговування та соціальне забезпечення у період догляду за дитиною. Охорона материнства має важливе значення не лише для захисту жінок, але й для забезпечення демографічного розвитку держави та підтримки інституту сім'ї.

Складовою соціального захисту жінок є також захист від дискримінації та насильства. У сучасному суспільстві жінки нерідко стикаються з порушенням трудових прав, нерівною оплатою праці, обмеженнями у професійній діяльності та домашнім насильством. Тому держава та соціальні служби повинні забезпечувати ефективні механізми правового захисту, психологічної підтримки та соціальної допомоги жінкам, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Не менш важливим аспектом є створення умов для професійної та соціальної самореалізації жінок. Це передбачає забезпечення рівного доступу до освіти, працевлаштування, кар'єрного зростання, участі у громадському та політичному житті. Реалізація цих прав сприяє підвищенню соціальної активності жінок, їх економічній незалежності та інтеграції у суспільство.

Таким чином, соціальний захист жінок є багатогранною системою заходів, спрямованих на підтримку жінок, забезпечення їх прав, соціальної безпеки та рівних можливостей. Ефективна система соціального захисту сприяє зміцненню соціальної стабільності, підвищенню якості життя населення та розвитку демократичного суспільства.

Необхідність особливого соціального захисту жінок зумовлена тим, що жінки нерідко стикаються з різними формами соціальної нерівності. Попри закріплення принципу рівності прав чоловіків і жінок у законодавстві, у суспільстві все ще існують гендерні стереотипи, дискримінація у сфері праці, нерівний доступ до керівних посад, нижчий рівень оплати праці, а також значне навантаження, пов'язане з виконанням сімейних та виховних обов'язків. Особливо вразливими є жінки з дітьми, матері-одиначки, жінки похилого віку, жінки з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи та жінки, які постраждали від насильства.

Соціальний захист жінок реалізується через систему соціального забезпечення, соціального страхування, соціальних послуг та державних гарантій. Одним із основних напрямів є матеріальна підтримка жінок, яка включає державні допомоги при народженні дитини, допомогу самотнім матерям, виплати малозабезпеченим сім'ям, соціальні пенсії та інші види фінансової підтримки. Такі заходи спрямовані на зменшення рівня бідності серед жінок та забезпечення мінімальних соціальних стандартів.

Важливе місце у системі соціального захисту займає охорона материнства і дитинства. Держава створює умови для поєднання жінками професійної діяльності та сімейних обов'язків, забезпечує оплачувані відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, гарантує право на медичну допомогу та соціальні виплати. Охорона материнства є одним із пріоритетних напрямів соціальної політики, оскільки вона безпосередньо пов'язана із забезпеченням демографічного розвитку держави.

Однією з важливих складових соціального захисту жінок є захист від дискримінації та гендерної нерівності. Гендерна рівність передбачає рівні права, можливості та умови для самореалізації чоловіків і жінок. У сучасному суспільстві проблема гендерної дискримінації залишається актуальною, особливо у сфері працевлаштування та професійного розвитку. Жінки часто стикаються з обмеженнями під час прийому на роботу, нижчим рівнем заробітної плати та недостатнім представництвом у політичній і керівній

діяльності. Тому важливим завданням держави є створення ефективних механізмів забезпечення гендерної рівності та недопущення будь-яких форм дискримінації.

Особливої уваги у системі соціального захисту жінок потребує проблема насильства, яка є однією з найгостріших соціальних проблем сучасного суспільства. Насильство щодо жінок може проявлятися у фізичній, психологічній, сексуальній та економічній формах і має негативні наслідки як для самої жінки, так і для суспільства загалом. Найпоширенішим видом є домашнє насильство, яке виникає у сімейному середовищі та часто має систематичний характер. Таке насильство порушує основні права людини, завдає шкоди фізичному та психічному здоров'ю жінок, знижує їх самооцінку, ускладнює соціальну адаптацію та негативно впливає на виховання дітей.

Жінки, які постраждали від насильства, нерідко перебувають у складних життєвих обставинах, потребують матеріальної, психологічної та правової підтримки. Багато з них не звертаються по допомогу через страх осуду, залежність від кривдника, відсутність житла чи фінансової незалежності. Саме тому важливого значення набуває діяльність державних органів, соціальних служб та громадських організацій, спрямована на запобігання насильству та надання комплексної допомоги постраждалим жінкам.

В Україні функціонують різні установи та служби, які здійснюють соціальний захист жінок, що зазнали насильства. До них належать центри соціальних служб, притулки для постраждалих осіб, кризові кімнати, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, гарячі телефонні лінії та спеціалізовані громадські організації. Їх основною метою є забезпечення безпеки жінок, надання їм необхідної допомоги та створення умов для відновлення нормального життя.

Соціальна робота з жінками, які постраждали від насильства, має комплексний характер. Одним із головних напрямів є психологічна допомога, що включає індивідуальне консультування, кризову підтримку, психологічну реабілітацію та відновлення емоційного стану жінки. Психологічна підтримка

допомагає подолати страх, тривожність, депресивні стани та повернути впевненість у собі.

Не менш важливою є правова допомога, оскільки постраждалі жінки часто не знають своїх прав і механізмів їх захисту. Соціальні працівники та юристи надають консультації щодо оформлення заяв до правоохоронних органів, отримання обмежувальних приписів, захисту майнових прав та доступу до соціальних гарантій. Правова підтримка сприяє підвищенню правової обізнаності жінок та забезпечує захист їх законних інтересів.

Важливим елементом соціальної роботи є соціальний супровід жінок, які опинилися у складних життєвих обставинах. Соціальні працівники допомагають у вирішенні питань працевлаштування, пошуку житла, оформлення соціальних виплат, відновлення документів та налагодження соціальних зв'язків. Такий підхід сприяє соціальній адаптації жінок та їх поверненню до повноцінного життя.

Проблема насильства щодо жінок потребує не лише подолання наслідків, а й проведення профілактичної роботи. Важливе значення мають інформаційно-просвітницькі заходи, спрямовані на формування негативного ставлення до насильства, підвищення рівня правової культури населення та утвердження принципів гендерної рівності. Ефективна профілактика насильства можлива лише за умови співпраці державних органів, соціальних служб, освітніх установ, правоохоронних органів та громадськості.

Таким чином, проблема насильства щодо жінок є складним соціальним явищем, яке потребує комплексного підходу до її вирішення. Соціальна робота у цій сфері спрямована на захист прав жінок, надання їм психологічної, правової та соціальної допомоги, а також створення умов для їх безпечного та гідного життя. Ефективне функціонування системи соціального захисту сприяє зменшенню рівня насильства у суспільстві та забезпеченню соціальної стабільності.

Соціальний захист жінок також пов'язаний із забезпеченням права на працю та соціальну безпеку. Праця є важливим фактором соціальної

стабільності та економічної незалежності жінок. Держава повинна забезпечувати належні умови праці, захист трудових прав, можливість професійного навчання та перекваліфікації. Особливо актуальними ці питання є в умовах економічної кризи та воєнного стану, коли значна кількість жінок втратила роботу або була змушена змінити місце проживання.

У сучасних умовах розвитку українського суспільства соціальний захист жінок набуває особливого значення у зв'язку з наслідками війни, яка суттєво вплинула на соціально-економічне становище населення. Воєнні дії спричинили масштабні зміни у житті мільйонів громадян, а жінки стали однією з найбільш уразливих соціальних категорій. Значна кількість жінок була змушена залишити свої домівки та набула статусу внутрішньо переміщених осіб. Втрата житла, роботи, стабільного доходу та звичного соціального середовища призвела до погіршення матеріального та психологічного становища багатьох сімей.

Особливо складною є ситуація для жінок, які самотійно виховують дітей, доглядають за людьми похилого віку або членами родини з інвалідністю. Через воєнні обставини багато жінок змушені поєднувати обов'язки щодо забезпечення сім'ї, виховання дітей та вирішення побутових проблем. Значна кількість чоловіків перебуває на військовій службі, тому саме на жінок покладається основна відповідальність за підтримку сім'ї та забезпечення належних умов життя [12, с. 45].

Війна також негативно вплинула на рівень зайнятості жінок. Частина підприємств припинила діяльність або скоротила кількість працівників, що призвело до зростання жіночого безробіття. Жінки, які були змушені переїхати до інших регіонів, часто стикаються з труднощами працевлаштування, нестачею житла та обмеженим доступом до соціальних послуг. У таких умовах особливого значення набуває державна підтримка, спрямована на забезпечення економічної стабільності та соціальної адаптації жінок.

Суттєво зросла потреба у психологічній допомозі жінкам, які пережили втрату близьких, евакуацію, окупацію або інші травматичні події. Постійний

стрес, невизначеність та емоційне навантаження негативно впливають на психічне здоров'я жінок і потребують професійної підтримки. У зв'язку з цим важливу роль відіграють соціальні служби, психологічні центри, громадські організації та волонтерські ініціативи, які надають психологічну, гуманітарну та правову допомогу.

В умовах війни особливого значення набуває розвиток системи соціальних послуг. Держава повинна забезпечувати доступ жінок до соціальної допомоги, медичного обслуговування, програм працевлаштування, професійної перекваліфікації та соціальної адаптації. Важливими є також програми підтримки внутрішньо переміщених осіб, надання тимчасового житла, матеріальної допомоги та створення умов для інтеграції жінок у нові громади.

Крім державних установ, важливу роль у соціальному захисті жінок під час війни відіграють міжнародні організації та громадський сектор. Вони реалізують гуманітарні програми, забезпечують жінок продуктами харчування, засобами гігієни, одягом, психологічною підтримкою та юридичними консультаціями. Співпраця держави, громадських організацій та міжнародних партнерів сприяє більш ефективному вирішенню соціальних проблем жінок у кризових умовах [4, с. 17].

Таким чином, війна суттєво ускладнила соціальне становище жінок в Україні та зумовила необхідність удосконалення системи соціального захисту. У сучасних умовах важливими завданнями держави є посилення соціальної підтримки жінок, розвиток соціальних програм, забезпечення доступу до соціальних послуг та створення умов для соціальної адаптації й відновлення повноцінного життя. Ефективна система соціального захисту є необхідною умовою підтримки жінок та забезпечення соціальної стабільності в суспільстві.

Важливу роль у забезпеченні соціального захисту жінок відіграє соціальна робота. Соціальні працівники здійснюють оцінку потреб жінок, надають консультації, організовують соціальний супровід, допомагають у вирішенні складних життєвих обставин та сприяють соціальній адаптації. Соціальна

робота з жінками має комплексний характер і охоплює психологічну, правову, педагогічну, медичну та матеріальну допомогу.

Таким чином, соціальний захист жінок є важливим напрямом державної соціальної політики та необхідною умовою забезпечення соціальної справедливості й гендерної рівності. Він включає систему економічних, правових та соціальних заходів, спрямованих на підтримку жінок, захист їх прав і створення умов для повноцінної участі у суспільному житті. Ефективний соціальний захист жінок сприяє підвищенню рівня добробуту населення, зміцненню інституту сім'ї та стабільному розвитку суспільства.

1.2. Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з жінками в Україні

Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з жінками в Україні є важливою складовою державної соціальної політики та спрямоване на гарантування рівних прав і можливостей жінок, їх соціального захисту, підтримки материнства та запобігання дискримінації й насильству. Законодавча база України у цій сфері формується відповідно до Конституції України, міжнародних правових актів, законів України, постанов Кабінету Міністрів України та інших нормативних документів, що регулюють діяльність соціальних служб і визначають механізми надання допомоги жінкам.

Основним нормативно-правовим актом, який гарантує права і свободи людини та громадянина, є Конституція України. У Конституції закріплено принцип рівності жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя. Зокрема, стаття 24 визначає, що громадяни мають рівні конституційні права та свободи і є рівними перед законом, а також наголошує на недопущенні привілеїв чи обмежень за ознакою статі. Держава забезпечує рівні можливості для жінок і чоловіків у сфері праці, освіти, громадської діяльності та соціального забезпечення.

Важливе значення у системі нормативно-правового забезпечення має Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Цей закон визначає основні напрями державної гендерної політики,

спрямованої на подолання дискримінації за ознакою статі та створення рівних можливостей для самореалізації жінок і чоловіків. Закон регулює питання рівного доступу до праці, освіти, професійного розвитку, участі у політичному та громадському житті, а також передбачає відповідальність за порушення принципу гендерної рівності [2].

Одним із ключових напрямів соціальної роботи з жінками є захист від домашнього насильства. У зв'язку з цим важливу роль відіграє Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Цей нормативно-правовий акт визначає організаційно-правові засади попередження насильства, встановлює повноваження органів державної влади та соціальних служб у сфері захисту постраждалих осіб. Закон передбачає надання жінкам, які зазнали насильства, психологічної, правової, соціальної та медичної допомоги, а також функціонування спеціалізованих служб підтримки, зокрема притулків, кризових кімнат та мобільних бригад соціально-психологічної допомоги [3].

Важливе місце у системі соціального захисту жінок займає Закон України «Про соціальні послуги». Він визначає основні принципи надання соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема жінкам, що потребують соціальної підтримки. Закон регламентує діяльність соціальних служб, порядок надання соціального супроводу, консультування, кризового втручання, соціальної адаптації та інших видів допомоги. Особливе значення цей закон має для жінок, які постраждали від насильства, втратили житло, роботу або перебувають у кризовій ситуації.

Соціальна робота з жінками також регулюється Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми». Закон визначає умови та порядок надання державної матеріальної підтримки сім'ям, у тому числі допомоги при народженні дитини, допомоги самотнім матерям, допомоги малозабезпеченим сім'ям та інших видів соціальних виплат. Такі заходи спрямовані на підтримку жінок, забезпечення належних умов для виховання дітей та зниження рівня бідності серед сімей з дітьми.

Значну роль у забезпеченні прав жінок відіграє трудове законодавство України. Кодекс законів про працю України містить норми, які гарантують жінкам право на безпечні умови праці, захист від незаконного звільнення, оплачувані відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, а також право на відпустку для догляду за дитиною. Законодавство також передбачає заборону дискримінації у сфері праці та забезпечує рівну оплату праці за рівноцінну роботу.

Важливим напрямом нормативно-правового забезпечення є міжнародне співробітництво України у сфері захисту прав жінок. Україна є учасницею багатьох міжнародних документів, спрямованих на забезпечення гендерної рівності та захисту прав жінок. Одним із найважливіших міжнародних актів є Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Цей документ визначає основні стандарти захисту прав жінок та зобов'язує держави забезпечувати рівні можливості у політичній, економічній, соціальній та культурній сферах [14, с. 76].

Крім того, важливе значення має діяльність державних і недержавних установ, які реалізують положення нормативно-правових актів у сфері соціальної роботи з жінками. До таких установ належать центри соціальних служб, служби у справах дітей, органи місцевого самоврядування, громадські організації, кризові центри та благодійні фонди. Їх діяльність спрямована на надання комплексної допомоги жінкам, які перебувають у складних життєвих обставинах.

У сучасних умовах воєнного стану нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з жінками набуває особливої актуальності. Держава запроваджує нові програми підтримки внутрішньо переміщених осіб, соціальної адаптації жінок, забезпечення гуманітарної допомоги та психологічної підтримки. Удосконалення законодавства у сфері соціального захисту жінок є важливим чинником забезпечення соціальної стабільності та дотримання прав людини.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з жінками в Україні є розгалуженою системою законодавчих та нормативних актів, спрямованих на захист прав жінок, забезпечення гендерної рівності, соціальної підтримки та попередження насильства. Ефективне функціонування цієї системи сприяє підвищенню рівня соціального захисту жінок, забезпеченню їх прав і створенню умов для повноцінної участі у суспільному житті.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЖІНКАМИ

2.1. Основні напрями та форми соціальної роботи з жінками

Соціальна робота з жінками є важливим напрямом соціальної політики держави та діяльності соціальних служб, спрямованим на підтримку жінок, захист їх прав, подолання складних життєвих обставин і створення умов для повноцінної самореалізації. Необхідність такої роботи зумовлена тим, що жінки часто стикаються з соціально-економічними труднощами, дискримінацією, домашнім насильством, безробіттям, проблемами поєднання професійних та сімейних обов'язків. Особливої актуальності соціальна робота з жінками набула в умовах воєнного стану, коли значна кількість жінок стала внутрішньо переміщеними особами, втратила житло, роботу та потребує комплексної соціальної підтримки.

Основною метою соціальної роботи з жінками є забезпечення їх соціального захисту, підтримка психологічного та фізичного благополуччя, відновлення соціального статусу, розвиток можливостей для самостійного вирішення життєвих проблем та інтеграції у суспільство. Соціальна робота у цій сфері має комплексний характер і охоплює різні напрями допомоги залежно від потреб жінок.

Одним із найважливіших напрямів соціальної роботи з жінками є соціально-економічна підтримка, оскільки саме матеріальна нестабільність часто стає причиною виникнення складних життєвих обставин. Соціально-економічна допомога спрямована на забезпечення належного рівня життя жінок, підтримку їх матеріального становища та створення умов для економічної самостійності. У сучасних умовах соціально-економічна підтримка має особливе значення, адже значна кількість жінок стикається з проблемами безробіття, низького рівня доходів, втрати житла та вимушеного переселення через воєнні дії.

Соціально-економічна підтримка включає різні види матеріальної допомоги та соціальних виплат, які надаються державою відповідно до законодавства. До таких видів допомоги належать виплати при народженні

дитини, допомога самотнім матерям, державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям, житлові субсидії, пенсійне забезпечення, допомога внутрішньо переміщеним особам та інші види соціальної підтримки. Надання матеріальної допомоги сприяє зменшенню рівня бідності серед жінок та забезпечує мінімальні соціальні стандарти життя.

Особливої підтримки потребують самотні матері, які самостійно забезпечують виховання та утримання дітей. Такі жінки часто поєднують професійну діяльність із виконанням сімейних обов'язків, що створює додаткове фізичне та психологічне навантаження. Державна допомога самотнім матерям спрямована на забезпечення належних умов для виховання дітей та покращення матеріального становища сім'ї. Соціальні працівники допомагають жінкам оформлювати необхідні документи, отримувати соціальні виплати та користуватися пільгами, передбаченими законодавством.

Важливим напрямом соціально-економічної підтримки є допомога малозабезпеченим та багатодітним сім'ям. У таких сім'ях жінки нерідко стикаються з нестачею фінансових ресурсів, труднощами забезпечення дітей необхідними умовами для навчання та розвитку. Соціальні служби сприяють отриманню матеріальної допомоги, гуманітарної підтримки, продуктів харчування, одягу та інших необхідних ресурсів. Крім того, важливу роль відіграють благодійні організації та волонтерські ініціативи, які допомагають сім'ям у кризових ситуаціях [12, с. 62].

У сучасних умовах значна увага приділяється підтримці внутрішньо переміщених жінок. Через війну багато жінок були змушені залишити свої домівки, втратили роботу та звичне соціальне середовище. Соціальні служби допомагають таким жінкам адаптуватися до нових умов життя, отримати тимчасове житло, гуманітарну допомогу, соціальні виплати та медичне обслуговування. Особливого значення набуває психологічна підтримка та сприяння інтеграції жінок у нові громади.

Одним із важливих аспектів соціально-економічної підтримки є сприяння працевлаштуванню жінок та їх професійній адаптації. Праця є основою

економічної незалежності жінки та важливим чинником її соціальної стабільності. Проте жінки часто стикаються з труднощами на ринку праці через гендерні стереотипи, необхідність догляду за дітьми або втрату професійних навичок унаслідок тривалої перерви у роботі. Соціальні служби та центри зайнятості сприяють професійному навчанню, перекваліфікації, пошуку вакансій та адаптації до нових умов праці.

Особливо важливими є програми професійного розвитку та перекваліфікації жінок, які дозволяють здобути нові знання та навички відповідно до сучасних вимог ринку праці. Такі програми допомагають жінкам підвищити конкурентоспроможність, знайти роботу або започаткувати власну справу. У сучасних умовах дедалі більшого значення набувають курси цифрової грамотності, дистанційного навчання та підтримка жіночого підприємництва.

Соціально-економічна підтримка жінок також передбачає надання гуманітарної допомоги особам, які перебувають у кризових ситуаціях. Це може бути забезпечення продуктами харчування, одягом, засобами гігієни, медикаментами та іншими необхідними речами. Така допомога особливо актуальна для жінок, які постраждали внаслідок війни, стихійних лих або перебувають у складних матеріальних умовах.

Важливу роль у наданні соціально-економічної допомоги відіграють соціальні працівники. Вони здійснюють оцінку потреб жінок, інформують про доступні види соціальної підтримки, допомагають оформлювати документи, координують взаємодію з державними установами та громадськими організаціями. Соціальні працівники сприяють соціальній адаптації жінок, допомагають їм подолати кризові ситуації та відновити соціальну активність.

Таким чином, соціально-економічна підтримка є одним із ключових напрямів соціальної роботи з жінками. Вона спрямована на покращення матеріального становища жінок, забезпечення соціальної стабільності, підтримку їх економічної незалежності та створення умов для повноцінної участі у суспільному житті. Ефективна система соціально-економічної

підтримки сприяє зниженню рівня бідності, соціальної нерівності та підвищенню якості життя жінок і їх сімей.

Важливим напрямом соціальної роботи з жінками є надання психологічної допомоги, оскільки сучасні соціально-економічні умови, сімейні проблеми та наслідки воєнних дій негативно впливають на емоційний і психічний стан жінок. Багато жінок переживають складні життєві ситуації, пов'язані із сімейними конфліктами, домашнім насильством, втратою близьких людей, безробіттям, вимушеним переселенням або соціальною нестабільністю. Такі обставини часто викликають стрес, тривожність, депресивні стани, емоційне виснаження та зниження самооцінки. У зв'язку з цим психологічна підтримка є важливою складовою системи соціального захисту жінок.

Основною метою психологічної допомоги є відновлення психологічної рівноваги жінки, подолання наслідків стресових ситуацій, формування впевненості у власних силах та розвиток здатності самостійно вирішувати життєві проблеми. Психологічна підтримка сприяє покращенню емоційного стану жінки, допомагає їй адаптуватися до складних життєвих обставин і повернутися до активного соціального життя [18, с. 30].

Однією з основних форм психологічної допомоги є індивідуальне консультування. Під час індивідуальних консультацій психолог або соціальний працівник допомагає жінці усвідомити причини її емоційного стану, подолати внутрішні переживання та знайти шляхи вирішення проблем. Індивідуальна робота дозволяє враховувати особливості кожної жінки, її життєву ситуацію та психологічні потреби. Особливо важливим є створення атмосфери довіри та підтримки, у якій жінка може відкрито говорити про свої переживання та отримувати професійну допомогу.

Важливе значення у соціальній роботі мають групові форми психологічної підтримки. До них належать групи взаємодопомоги, тренінги, терапевтичні заняття та психологічні семінари. Участь у таких заходах допомагає жінкам не лише отримати емоційну підтримку, але й зрозуміти, що вони не залишаються наодинці зі своїми проблемами. Групова робота сприяє розвитку

комунікативних навичок, підвищенню самооцінки, формуванню позитивного ставлення до себе та зміцненню психологічної стійкості.

Одним із важливих напрямів психологічної допомоги є кризове консультування, яке надається жінкам у гострих кризових ситуаціях. Така допомога необхідна жінкам, які пережили насильство, втрату житла, евакуацію, смерть близьких або інші травматичні події. Кризове консультування спрямоване на стабілізацію емоційного стану жінки, зниження рівня страху та тривоги, а також попередження розвитку тяжких психологічних наслідків.

Особливого значення у сучасних умовах набуває психологічна реабілітація жінок, які постраждали від домашнього насильства. Насильство негативно впливає на психічне здоров'я жінки, призводить до втрати впевненості у собі, почуття безпорадності та соціальної ізоляції. Жінки, які зазнали насильства, часто мають тривалий психологічний травматичний досвід і потребують комплексної підтримки. Психологічна реабілітація включає подолання наслідків психологічної травми, відновлення емоційної стабільності, формування навичок самозахисту та повернення до повноцінного життя.

У сучасних умовах війни значно зросла потреба у психологічній допомозі жінкам, які постраждали від воєнних дій. Вимушене переселення, втрата рідних, постійна небезпека та невизначеність створюють сильне психологічне навантаження. Багато жінок переживають посттравматичний стресовий розлад, тривожність, емоційне виснаження та страх за майбутнє. Соціальні працівники та психологи проводять роботу щодо психологічної адаптації таких жінок, допомагають їм відновити емоційну стабільність та інтегруватися у нові умови життя.

Важливу роль у наданні психологічної допомоги відіграють центри соціальних служб, кризові центри, громадські організації, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги та волонтерські ініціативи. Вони організовують консультації, тренінги, групи підтримки та реабілітаційні програми для жінок, які перебувають у складних життєвих обставинах. Ефективність психологічної допомоги значною мірою залежить від

професіоналізму спеціалістів, доступності послуг та комплексного підходу до вирішення проблем жінок.

Таким чином, психологічна допомога є важливим напрямом соціальної роботи з жінками, спрямованим на підтримку психічного здоров'я, подолання наслідків стресових ситуацій та соціальну адаптацію жінок. Надання своєчасної психологічної підтримки сприяє відновленню емоційної рівноваги, підвищенню самооцінки та покращенню якості життя жінок, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Одним із пріоритетних напрямів соціальної роботи з жінками є захист від насильства та дискримінації, оскільки ці явища становлять серйозну загрозу для життя, здоров'я та соціального благополуччя жінок. У сучасному суспільстві проблема насильства щодо жінок залишається надзвичайно актуальною і потребує комплексного підходу з боку держави, соціальних служб та громадських організацій. Насильство може проявлятися у фізичній, психологічній, сексуальній та економічній формах, а його наслідки негативно впливають не лише на саму жінку, але й на її сім'ю, дітей та суспільство загалом.

Домашнє насильство є однією з найбільш поширених форм порушення прав жінок. Воно часто має прихований характер, оскільки постраждалі жінки бояться звертатися по допомогу через страх осуду, залежність від кривдника або недовіру до державних органів. Насильство у сім'ї призводить до психологічних травм, втрати впевненості у собі, соціальної ізоляції та погіршення фізичного і психічного здоров'я жінки. У зв'язку з цим важливим завданням соціальної роботи є своєчасне виявлення випадків насильства та надання постраждалим необхідної допомоги.

Соціальні служби здійснюють профілактичну діяльність, спрямовану на попередження насильства та дискримінації щодо жінок. Профілактична робота включає проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, лекцій, тренінгів та консультацій, спрямованих на підвищення рівня обізнаності населення щодо прав жінок, формування негативного ставлення до насильства та утвердження

принципів гендерної рівності. Важливе значення має також робота з молоддю, оскільки формування поваги до прав людини та нетерпимості до насильства повинно розпочинатися ще у ранньому віці.

Одним із важливих напрямів соціальної роботи є боротьба з торгівлею людьми, жертвами якої часто стають жінки. Через складне матеріальне становище, безробіття та недостатню правову обізнаність жінки можуть потрапляти у ситуації трудової або сексуальної експлуатації. Соціальні служби та правоохоронні органи здійснюють профілактичну та інформаційну роботу, спрямовану на попередження торгівлі людьми, а також надають допомогу постраждалим у відновленні документів, поверненні до нормального життя та соціальній адаптації.

Жінкам, які постраждали від насильства або дискримінації, надається комплексна соціальна допомога. Одним із найважливіших видів підтримки є психологічна допомога, спрямована на подолання наслідків психологічної травми, зниження рівня тривожності та відновлення емоційної рівноваги. Психологи та соціальні працівники проводять індивідуальні консультації, кризове консультування та реабілітаційні заходи, які допомагають жінкам відновити впевненість у собі та повернутися до активного життя [15, с. 37].

Важливим напрямом підтримки є правова допомога. Багато жінок не знають своїх прав або не мають можливості самостійно їх захищати. Соціальні працівники та юристи надають консультації щодо звернення до правоохоронних органів, оформлення заяв, отримання обмежувальних приписів, захисту майнових та трудових прав. Правова підтримка допомагає жінкам відновити справедливість та захистити свої законні інтереси.

Крім психологічної та правової допомоги, постраждалі жінки часто потребують медичної та соціальної підтримки. У випадках фізичного насильства жінкам надається медична допомога та забезпечується доступ до необхідного лікування. Соціальна підтримка може включати забезпечення тимчасовим житлом, гуманітарною допомогою, соціальними виплатами та соціальним супроводом.

Для надання комплексної допомоги жінкам, які постраждали від насильства, в Україні функціонують спеціалізовані установи та служби. До них належать кризові центри, притулки для постраждалих осіб, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, денні центри підтримки та гарячі телефонні лінії. У таких установах жінки можуть отримати безпечне тимчасове проживання, психологічну та юридичну допомогу, а також підтримку у вирішенні соціальних проблем.

Важливою складовою соціальної роботи є соціальний супровід жінок, які перебувають у складних життєвих обставинах. Соціальні працівники допомагають жінкам відновити соціальні зв'язки, налагодити стосунки з оточенням, знайти роботу, оформити соціальні виплати та адаптуватися до самостійного життя. Особлива увага приділяється створенню безпечних умов для життя жінки та її дітей.

У сучасних умовах війни проблема насильства та дискримінації щодо жінок набуває ще більшої актуальності. Вимушене переселення, соціальна нестабільність та психологічне напруження збільшують ризики насильства, експлуатації та порушення прав жінок. Тому важливим завданням держави та соціальних служб є удосконалення системи захисту жінок, розширення мережі соціальних послуг та забезпечення доступності допомоги для всіх, хто її потребує.

Таким чином, захист жінок від насильства та дискримінації є одним із найважливіших напрямів соціальної роботи. Ефективна діяльність соціальних служб, кризових центрів та громадських організацій сприяє попередженню насильства, наданню комплексної допомоги постраждалим жінкам та їх соціальній адаптації. Забезпечення безпеки жінок, захист їх прав і свобод є необхідною умовою розвитку демократичного та соціально справедливого суспільства.

Не менш важливим напрямом соціальної роботи з жінками є соціально-правова допомога, оскільки значна кількість жінок потребує захисту своїх прав та професійної підтримки у вирішенні правових питань. У сучасному

суспільстві жінки часто стикаються з порушенням трудових прав, труднощами в оформленні соціальних виплат, сімейними конфліктами, дискримінацією та іншими проблемами, які потребують юридичного втручання. Саме тому соціально-правова допомога є важливою складовою системи соціального захисту жінок та спрямована на забезпечення реалізації їх законних прав і свобод.

Одним із основних напрямів соціально-правової допомоги є захист трудових прав жінок. Незважаючи на законодавче закріплення принципу рівності прав чоловіків і жінок, жінки нерідко стикаються з дискримінацією у сфері праці. Це може проявлятися у відмові в працевлаштуванні, нерівній оплаті праці, незаконному звільненні, обмеженні кар'єрного зростання або порушенні прав під час вагітності та догляду за дитиною. Соціальні працівники та юристи консультують жінок щодо їх трудових прав, допомагають підготувати заяви, скарги та звернення до відповідних органів, а також сприяють відновленню порушених прав.

Важливим напрямом соціально-правової допомоги є консультування щодо оформлення соціальних виплат та пільг. Багато жінок не мають достатньої інформації про порядок отримання державної допомоги, субсидій, пенсій чи інших видів соціального забезпечення. Соціальні працівники допомагають жінкам оформлювати необхідні документи, звертатися до органів соціального захисту населення та отримувати передбачені законодавством соціальні гарантії. Особливо важливою така підтримка є для одиноких матерів, багатодітних сімей, внутрішньо переміщених осіб, жінок з інвалідністю та малозабезпечених громадян.

Соціально-правова допомога також має важливе значення у вирішенні сімейних конфліктів. Жінки часто звертаються за допомогою у питаннях розірвання шлюбу, стягнення аліментів, визначення місця проживання дітей, поділу майна або захисту від домашнього насильства. Соціальні працівники та юристи надають консультації щодо норм сімейного законодавства,

допомагають підготувати необхідні документи для судового розгляду та сприяють захисту прав жінок і дітей [11, с. 72].

Особливого значення соціально-правова допомога набуває у випадках дискримінації та порушення прав жінок. Жінки можуть зазнавати дискримінації за ознакою статі у сфері праці, освіти, громадської діяльності або доступу до соціальних послуг. У таких ситуаціях важливим завданням соціальної роботи є правове інформування жінок, підвищення рівня їх правової культури та допомога у захисті законних інтересів. Правова підтримка дозволяє жінкам ефективніше відстоювати свої права та запобігати повторним випадкам дискримінації.

У сучасних умовах війни значно зросла потреба у соціально-правовій допомозі внутрішньо переміщеним жінкам та жінкам, які постраждали від воєнних дій. Вони часто потребують допомоги у відновленні документів, оформленні статусу внутрішньо переміщеної особи, отриманні гуманітарної допомоги, соціальних виплат та житлових компенсацій. Соціальні працівники допомагають жінкам орієнтуватися у законодавстві, взаємодіяти з державними установами та вирішувати питання соціальної адаптації.

Важливу роль у наданні соціально-правової допомоги відіграють центри соціальних служб, громадські організації, правозахисні центри та благодійні фонди. Вони організовують безоплатні юридичні консультації, проводять інформаційно-просвітницьку роботу, допомагають жінкам підготувати документи та представляти свої інтереси у державних органах або суді. Значна увага приділяється також правовому просвітництву жінок, оскільки знання власних прав є важливою умовою соціальної захищеності та активної участі у суспільному житті.

Соціально-правова допомога нерозривно пов'язана із соціальним супроводом жінок, які перебувають у складних життєвих обставинах. Соціальні працівники здійснюють оцінку потреб жінок, координують взаємодію з різними установами, контролюють процес надання допомоги та сприяють вирішенню

соціальних проблем. Комплексний підхід дозволяє забезпечити ефективний захист прав жінок та покращити їх соціальне становище.

Таким чином, соціально-правова допомога є важливим напрямом соціальної роботи з жінками, спрямованим на забезпечення реалізації їх прав, підвищення правової обізнаності та захист законних інтересів. Надання кваліфікованої правової підтримки сприяє соціальній захищеності жінок, допомагає їм подолати складні життєві обставини та забезпечує можливість повноцінної участі у суспільному житті.

Одним із найважливіших напрямів соціальної роботи з жінками є підтримка материнства та сім'ї, оскільки сім'я виступає основним осередком суспільства, а жінка традиційно відіграє важливу роль у вихованні дітей та забезпеченні сімейного благополуччя. У сучасних соціально-економічних умовах багато сімей стикаються з матеріальними труднощами, психологічними проблемами, конфліктами та іншими складними життєвими обставинами, що потребують професійної підтримки з боку соціальних служб. Саме тому соціальна робота у сфері підтримки материнства та сім'ї спрямована на створення належних умов для виховання дітей, збереження сімейних цінностей та забезпечення соціального захисту жінок і дітей.

Соціальні служби надають допомогу вагітним жінкам, молодим матерям, багатодітним сім'ям, самотніми матерям та сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах. Важливим напрямом є соціальний супровід сімей, який передбачає систематичну підтримку з боку соціальних працівників у вирішенні соціально-побутових, психологічних та матеріальних проблем. Соціальний супровід допомагає сім'ям адаптуватися до складних умов життя, налагодити сімейні стосунки та забезпечити належні умови для розвитку дітей [19, с. 39].

Одним із важливих аспектів роботи є консультування жінок щодо питань материнства та виховання дітей. Соціальні працівники та психологи надають рекомендації щодо догляду за дитиною, формування позитивного психологічного клімату в сім'ї, вирішення конфліктних ситуацій та забезпечення гармонійного розвитку дитини. Особливої уваги потребують

молоді матері, які часто не мають достатнього досвіду у вихованні дітей та потребують інформаційної і психологічної підтримки.

Важливе місце у системі соціальної роботи займає психологічна підтримка сімей. У сучасних умовах значна кількість жінок переживає емоційне виснаження через матеріальні труднощі, сімейні конфлікти, проблеми виховання дітей або наслідки війни. Психологічна допомога спрямована на зміцнення емоційного стану жінок, попередження сімейних конфліктів та створення сприятливого психологічного середовища у сім'ї. Соціальні працівники та психологи проводять індивідуальні консультації, сімейні бесіди, тренінги та групові заняття для батьків.

Особлива увага у соціальній роботі приділяється профілактиці соціального сирітства. Соціальне сирітство виникає тоді, коли дитина фактично залишається без належного батьківського піклування через складні життєві обставини у сім'ї. Основним завданням соціальних служб є підтримка сім'ї та створення умов, за яких дитина зможе виховуватися у родинному середовищі. Для цього здійснюється соціальний супровід кризових сімей, надається матеріальна та психологічна допомога, проводиться робота щодо формування відповідального батьківства.

У сучасних умовах важливим напрямом соціальної роботи є підтримка внутрішньо переміщених жінок та жінок, які постраждали внаслідок війни. Воєнні дії суттєво погіршили соціальне становище багатьох жінок, які втратили житло, роботу, звичне соціальне оточення та змушені адаптуватися до нових умов життя. Соціальні працівники допомагають таким жінкам отримати тимчасове житло, гуманітарну допомогу, соціальні виплати та медичне обслуговування. Важливим напрямом є також сприяння працевлаштуванню та професійній адаптації жінок, що дозволяє їм відновити економічну незалежність.

Особливого значення набуває психологічна підтримка жінок, які пережили травматичні події, пов'язані з війною. Вимушене переселення, втрата близьких людей, постійний стрес і невизначеність негативно впливають на психічне

здоров'я жінок. Соціальні працівники та психологи допомагають жінкам подолати емоційні труднощі, адаптуватися до нових умов життя та відновити соціальну активність. Велике значення має інтеграція внутрішньо переміщених жінок у нові громади, налагодження соціальних зв'язків та забезпечення їх участі у громадському житті.

Соціальна робота з жінками реалізується у різних формах залежно від потреб клієнтів та характеру проблем. Однією з основних форм є індивідуальна соціальна робота, яка передбачає безпосередню взаємодію соціального працівника з жінкою. У процесі індивідуальної роботи здійснюється оцінка потреб жінки, консультування, психологічна підтримка, соціальний супровід та допомога у вирішенні конкретних життєвих проблем. Такий підхід дозволяє враховувати індивідуальні особливості жінки та забезпечувати адресну допомогу [10, с. 88].

Поширеною формою соціальної роботи є групова робота, яка включає проведення тренінгів, семінарів, груп підтримки та психотерапевтичних занять. Групова форма роботи сприяє розвитку навичок спілкування, взаємопідтримки та соціальної активності жінок. Участь у групових заходах допомагає жінкам обмінюватися досвідом, отримувати емоційну підтримку та формувати впевненість у власних силах.

Важливе значення має також соціальна профілактика, спрямована на попередження негативних соціальних явищ серед жінок. Профілактична робота включає проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, лекцій, бесід та тренінгів щодо запобігання насильству, дискримінації, торгівлі людьми, формування здорового способу життя та відповідального батьківства. Профілактична діяльність сприяє підвищенню правової культури населення та утвердженню принципів гендерної рівності.

Однією з ефективних форм соціальної роботи є соціальний супровід, який полягає у тривалій комплексній підтримці жінки або сім'ї, що перебуває у складних життєвих обставинах. Соціальний супровід передбачає надання психологічної, матеріальної, правової та інформаційної допомоги, координацію

взаємодії з різними установами та контроль за процесом вирішення проблем. Така форма роботи сприяє соціальній адаптації жінок, відновленню їх самостійності та покращенню якості життя.

Таким чином, соціальна робота з жінками є багатогранною системою діяльності, спрямованою на забезпечення соціального захисту, підтримку прав і свобод жінок, подолання кризових ситуацій та створення умов для їх повноцінного розвитку. Основні напрями соціальної роботи охоплюють соціально-економічну, психологічну, правову та профілактичну допомогу, а її ефективність залежить від комплексного підходу, взаємодії державних установ, громадських організацій та врахування індивідуальних потреб кожної жінки.

2.2. Проблеми та перспективи вдосконалення соціального захисту жінок в Україні

Соціальний захист жінок в Україні є важливим напрямом державної соціальної політики, однак сучасні соціально-економічні умови та наслідки війни значно ускладнюють процес забезпечення належного рівня соціальної підтримки жінок. Попри наявність законодавчої бази та діяльність державних і громадських організацій, система соціального захисту жінок все ще стикається з численними проблемами, які потребують комплексного вирішення. Особливої актуальності ці питання набувають в умовах економічної нестабільності, демографічної кризи, безробіття та зростання соціальної вразливості населення.

Однією з основних проблем є недостатній рівень матеріального забезпечення жінок. Значна частина жінок в Україні належить до соціально вразливих категорій населення, зокрема самотні матері, багатодітні жінки, внутрішньо переміщені особи, жінки з інвалідністю та жінки похилого віку. Рівень соціальних виплат і державної допомоги часто не відповідає реальним потребам населення та не забезпечує достатнього рівня життя. Інфляційні процеси, зростання цін на житлово-комунальні послуги, продукти харчування та медикаменти негативно впливають на матеріальне становище жінок і їх сімей.

Серйозною проблемою залишається гендерна нерівність у сфері праці. Незважаючи на законодавче закріплення рівних прав чоловіків і жінок, жінки часто стикаються з дискримінацією під час працевлаштування, нерівною оплатою праці, обмеженням кар'єрного зростання та порушенням трудових прав. Особливо складною є ситуація для жінок, які мають малолітніх дітей, оскільки роботодавці нерідко розглядають материнство як перешкоду для професійної діяльності. У результаті багато жінок змушені працювати на низькооплачуваних посадах або в неформальному секторі економіки.

Однією з актуальних проблем є високий рівень домашнього насильства та недостатня ефективність механізмів захисту постраждалих жінок. Багато жінок не звертаються по допомогу через страх, економічну залежність від кривдника, психологічний тиск або недовіру до правоохоронних органів. Незважаючи на створення кризових центрів, мобільних бригад соціально-психологічної допомоги та гарячих ліній, система підтримки постраждалих жінок ще потребує вдосконалення. У деяких регіонах України відсутня достатня кількість притулків та спеціалізованих установ для жінок, які постраждали від насильства.

Складною проблемою є також недостатній рівень психологічної підтримки жінок, особливо в умовах війни. Багато жінок пережили втрату близьких, вимушене переселення, руйнування житла та інші травматичні події. Значна частина внутрішньо переміщених жінок потребує психологічної реабілітації та соціальної адаптації, однак система психологічної допомоги не завжди має достатні ресурси для забезпечення потреб населення. Нестача кваліфікованих спеціалістів, перевантаження соціальних служб та обмежене фінансування ускладнюють надання ефективної допомоги [14, с. 54].

Важливою проблемою є недостатня правова обізнаність жінок щодо своїх прав і можливостей соціального захисту. Багато жінок не володіють інформацією про порядок отримання соціальних виплат, пільг, правову допомогу або механізми захисту від дискримінації та насильства. Це

призводить до того, що жінки не можуть повною мірою реалізувати свої права та отримати необхідну підтримку.

У сучасних умовах війни особливої актуальності набувають проблеми внутрішньо переміщених жінок. Вони стикаються з труднощами у працевлаштуванні, забезпеченні житлом, доступі до медичних і соціальних послуг. Часто жінки змушені самотійно забезпечувати сім'ю та виховувати дітей, що значно підвищує рівень соціального навантаження. Крім того, війна посилила ризики бідності, соціальної ізоляції та психологічного виснаження жінок.

Незважаючи на наявні проблеми, в Україні існують перспективи вдосконалення системи соціального захисту жінок. Одним із головних напрямів є удосконалення законодавства у сфері забезпечення гендерної рівності та захисту прав жінок. Важливим завданням держави є посилення відповідальності за дискримінацію та насильство, а також забезпечення ефективного механізму реалізації законодавчих норм.

Перспективним напрямом є розвиток системи соціальних послуг та розширення мережі спеціалізованих установ для жінок. Необхідним є збільшення кількості кризових центрів, притулків, консультаційних служб та реабілітаційних програм для постраждалих жінок. Важливо також забезпечити доступність соціальних послуг у сільській місцевості та віддалених регіонах.

Важливим напрямом удосконалення соціального захисту є розвиток програм працевлаштування та професійної адаптації жінок. Держава повинна створювати умови для економічної незалежності жінок, підтримувати жіноче підприємництво, сприяти професійній перекваліфікації та забезпечувати рівні можливості на ринку праці. Особливу увагу слід приділяти працевлаштуванню внутрішньо переміщених жінок та матерів з малолітніми дітьми.

Однією з перспектив розвитку соціального захисту є посилення психологічної підтримки жінок. Необхідно розширювати мережу психологічних центрів, забезпечувати підготовку кваліфікованих фахівців та впроваджувати сучасні методи психологічної реабілітації. Особливого значення

це набуває в умовах війни, коли значна кількість жінок потребує допомоги у подоланні психологічних травм.

Важливу роль у вдосконаленні соціального захисту жінок відіграє співпраця держави, громадських організацій та міжнародних партнерів. Громадські та благодійні організації активно реалізують соціальні програми, надають гуманітарну, психологічну та правову допомогу жінкам. Міжнародна підтримка сприяє розвитку соціальних проєктів, підвищенню якості соціальних послуг та впровадженню європейських стандартів соціального захисту.

Перспективним напрямом є також підвищення рівня правової культури та соціальної активності жінок. Проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, тренінгів та освітніх програм сприятиме підвищенню обізнаності жінок щодо їх прав, можливостей соціального захисту та механізмів самореалізації [16, с. 37].

Таким чином, система соціального захисту жінок в Україні потребує подальшого вдосконалення та адаптації до сучасних викликів. Основними проблемами залишаються недостатній рівень матеріального забезпечення, гендерна нерівність, домашнє насильство, психологічні наслідки війни та обмежений доступ до соціальних послуг. Водночас розвиток законодавства, розширення системи соціальних послуг, підтримка зайнятості жінок та посилення співпраці держави й громадськості створюють перспективи для підвищення ефективності соціального захисту жінок та забезпечення їх прав і свобод у сучасному українському суспільстві.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було розглянуто теоретичні основи соціального захисту жінок, особливості соціальної роботи з жінками та основні проблеми й перспективи вдосконалення системи соціального захисту в Україні. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що соціальний захист жінок є важливою складовою державної соціальної політики та одним із головних механізмів забезпечення соціальної справедливості, гендерної рівності та захисту прав людини.

Встановлено, що соціальний захист жінок охоплює комплекс державних, правових, економічних та соціальних заходів, спрямованих на підтримку жінок, забезпечення належного рівня життя, охорону материнства, захист від дискримінації та насильства, а також створення умов для професійної та соціальної самореалізації. Особливу роль у реалізації соціального захисту відіграє соціальна робота, яка спрямована на надання психологічної, правової, матеріальної та соціальної допомоги жінкам, що перебувають у складних життєвих обставинах.

У роботі було проаналізовано нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з жінками в Україні. Визначено, що законодавча база України загалом відповідає міжнародним стандартам у сфері захисту прав жінок та забезпечення гендерної рівності. Конституція України, закони у сфері соціального захисту, протидії домашньому насильству та забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків створюють правові основи для реалізації соціальної політики щодо жінок. Водночас існує потреба у подальшому вдосконаленні механізмів реалізації законодавчих норм та забезпеченні ефективного функціонування системи соціальних послуг.

У процесі дослідження було встановлено, що соціальна робота з жінками має комплексний характер і включає різні напрями діяльності. Основними напрямами є соціально-економічна підтримка, психологічна допомога, соціально-правовий захист, підтримка материнства та сім'ї, профілактика насильства та соціальний супровід жінок, які перебувають у складних життєвих

обставинах. Значна увага приділяється підтримці внутрішньо переміщених жінок та жінок, які постраждали внаслідок війни.

Дослідження показало, що сучасна система соціального захисту жінок в Україні стикається з низкою проблем. Серед основних проблем можна виділити недостатній рівень матеріального забезпечення жінок, гендерну нерівність у сфері праці, високий рівень домашнього насильства, недостатню доступність соціальних послуг та психологічної допомоги. Воєнні дії в Україні суттєво посилили соціальні ризики для жінок, спричинили збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, погіршення психологічного стану населення та зростання потреби у соціальній підтримці.

Разом із тим було визначено перспективи вдосконалення системи соціального захисту жінок. Важливими напрямками є розвиток системи соціальних послуг, розширення мережі кризових центрів і реабілітаційних установ, підтримка працевлаштування жінок, посилення психологічної допомоги, удосконалення законодавства та підвищення рівня правової обізнаності населення. Ефективність соціального захисту значною мірою залежить від взаємодії державних органів, соціальних служб, громадських організацій та міжнародних партнерів.

Отже, соціальний захист жінок є важливим чинником забезпечення стабільності суспільства, підвищення рівня життя населення та утвердження принципів соціальної справедливості й гендерної рівності. У сучасних умовах особливого значення набуває необхідність удосконалення системи соціальної роботи з жінками, розширення доступу до соціальних послуг та створення ефективних механізмів підтримки жінок, які потребують допомоги та захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 52. Ст. 561.
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 5. Ст. 35.
4. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 18. Ст. 73.
5. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21 листопада 1992 р. № 2811-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 5. Ст. 21.
6. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. Відомості Верховної Ради УРСР. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
7. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 р.
8. Загальна декларація прав людини : прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р.
9. Болотіна Н. Б. Соціальне право України : навч. посіб. Київ : Знання, 2018. 663 с.
10. Галагузова М. В. Соціальна педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2021. 320 с.
11. Капська А. Й. Соціальна робота : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2025. 328 с.
12. Караман О. Л. Соціальна робота з вразливими категоріями населення : навч. посіб. Київ : Слово, 2018. 240 с.
13. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціологія праці та управління : підручник. Київ : Каравела, 2022. 344 с.

14. Макаренко Л. О. Гендерна політика в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 3. С. 45–49.

15. Мигович І. І. Соціальна робота : вступ до спеціальності. Ужгород : Гражда, 2017. 248 с.

16. Паніна Н. В. Соціальна структура, соціальна нерівність та соціальна політика в Україні. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 376 с.

17. Семигіна Т. В. Соціальна підтримка та соціальні послуги в Україні. Київ : Києво-Могилянська академія, 2021. 304 с.

18. Тюття Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота: теорія і практика : навч. посіб. Київ : Знання, 2025. 574 с.

19. Холостова Є. І. Соціальна робота : теорія та практика : навч. посіб. Київ : Кондор, 2025. 474 с.

20. Шевчук П. І. Соціальна політика : навч. посіб. Львів : Світ, 2023. 400 с.